

Новосадська О. Б.,

Чернівецький Національний Університет імені Ю. Федьковича, м. Чернівці

ПОНЯТТЄВО-ОЦІННІ ОЗНАКИ КОНЦЕПТУ «ПРИВАТНІСТЬ» В АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ

Стаття присвячена дослідженню концепту «приватність» в англійській мовній картині світу. Виділено паремії, що репрезентують ознаку «приватності» в англійській мові, здійснюється їх класифікація за ознаками порушення приватності.

Ключові слова: концепт, парамеологічна одиниця, поняттєва ознака.

В статье исследуется концепт «приватность» в английской языковой картине мира. Выделены паремии, которые представляют признак «приватности» в английском языке, производится их классификация согласно признакам нарушения приватности.

Ключевые слова: концепт, парамеологическая единица, понятийный признак.

The article deals with the analysis of the concept «privacy» in English lingual picture of the world. The main paremiological units, which respresent the indication of «privacy» are distinguished and classified according to the factors of privacy disturbance.

Key words: concept, paremiological unit, notional feature.

У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходяться проблеми, пов'язані з відображенням національної культури та історії у мовах. Роль мови в накопиченні культурних здобутків є очевидною і значною. Вона, як одна з основних ознак нації, виражає культуру народу, який говорить цією мовою, створює національну культуру. За допомогою мовних засобів формуються концепти часу, простору, різноманітних об'єктів та явищ, моделюються способи організації всесвіту. Мова відображає дійсність і створює картину світу, специфічну й унікальну для кожного народу, етнічної групи, мовного колективу, що використовує її як засіб спілкування. Важливим історико-лексичним пластом кожної мови являється фольклор, у тому числі прислів'я та приказки.

Актуальність нашого дослідження обумовлена безперечною зацікавленістю до вивчення концептів, які набувають чітко виражених оцінок в приказках та прислів'ях.

Англійські прислів'я та приказки втілюють багатство мови і культури, оскільки в них відбивається менталітет народу, його побут, звичаї та традиції. Вони відображають філософські та психологічні поняття: сутність людського буття, думки людей про світ, любов, життя, зраду та ін. Це ніби моральні правила, якими слід користуватися в повсякденному житті; вони містять рекомендації чи застереження, схвалення чи осуд, адже увібрали в себе досвід багатьох поколінь. **Об'єктом** вивчення є культурний концепт «приватність», що відображений в пареміях. **Завдання** нашої розвідки полягає у виявленні й аналізі поняттєво-ціннісних ознак англійського культурного концепту «приватність», що включають англійські прислів'я. **Матеріалом дослідження слугують** паремійні одиниці з відображенням «приватності» в англійській мові.

Методом суцільної вибірки з фразеологічних словників та словників прислів'їв різного типу було виокремлено 63 парамеологічні одиниці, які містять ознаку «приватності».

Тематично у відібраних одиницях ознака «приватності» репрезентована багатопланово та уточнюється в низці напрямів. Як показують підрахунки, ознака приватності «втручання в сторонні справи» домінує у відібраних прислів'ях. З 11 паремій вісім відносяться до розмовних формул, які використовуються як маркери попередження можливих та подальших порушень приватності. При цьому вони відрізняються своєю конотацією: «*Hands off!*», «*That's the limit!*», «*Mind your own business!*», «*Keep off the grass!*» можуть бути охарактеризовані, як грубі, і часто асоціюються з крайнім ступенем роздратування.

Дві одиниці, які містять вище згадану ознаку, виражають норми приватності англійського суспільства:

«*Live and let live*» – Do not interfere with other people's business and preferences (проголошує право людей на приватність). За значенням до неї близьке наступне прислів'я: «*Judge not and you won't be judged*».

«*Good fences make good neighbours*» – It's easier to be friendly with your neighbour if neither of you trespasses upon the other's property or privacy. Дане прислів'я в більш широкому сенсі стосується не тільки сусідів, але й в цілому людей.

Паремія «*Every fool will be meddling*» має біблійну етимологію і перекладається як «Дурні полюбляють у все втручатись». Прислів'я набуває характерної оцінки – втручання в сторонні справи зіставляється з дурістю. Більш виразно ознака «втручання» проявляється в паремії «*Put not your hand between the bark and the tree*» (не ставай між чоловіком та жінкою), тобто засуджується втручання в сторонні сімейні справи.

Результат аналізу прислів'їв засвідчив наявність у них поняттєво-оцінної ознаки приватності «взаємовідносин між людьми, дружби». Тут, на наш погляд, ми маємо справу з асоціативним вираженням цієї ознаки. При цьому негативно оцінюються наступні показники:

1) налагодження занадто тісних взаємовідносин ототожнюється із захопленням особистого простору; оцінка виражається за рахунок експлікації негативної емотивності – презирство: «*Familiarity breeds contempt*» (*Familiarity begets contempt*);

2) нетривале знайомство асоціюється з недовірою по відношенню до малознайомих людей. Український еквівалент більш точно виражає цю ідею: «Не кожний стрічний друг – сердечний»: «*Short acquaintance brings repentance*»;

3) друзі забирають багато часу і в такий спосіб можуть порушувати право людини на приватність: «*Friends are thieves of time*». Негативна оцінка виражається за рахунок метафори «друзі – крадії часу». Схожі асоціації може

викликати і прислів'я: «*God defend me from my friends, from my enemies I can defend myself*» («Позбав мене, боже, від друзів, а від ворогів я сам позбавлюсь»).

Позитивну оцінку отримує ідея дотримання права на приватність, як важлива характеристика дружби: «*A hedge between keeps friends green*» – *Your friendship will flourish if you and your friend respect each other's privacy*. Поняттєва ознака «приватності» експлікується в тлумаченні, а позитивна оцінка формується завдяки конотації дієслова «flourish».

Цікавими, на наш погляд, є три прислів'я, які описують грошові відносини між друзями. Цей аспект взаємовідносин дуже важливий для американської культури. Всі три прислів'я містять в собі ідею несумісності дружби та тривалих відношень:

«*Neither a borrower nor a lender be*» – *It is difficult to be friends with somebody who owes you money or who you owe money to;*

«*Short reckonings make long friends*» – *If you borrow something from a friend, pay it back as soon as possible, so that you can remain friendly;*

«*Lend your money and lose your friend*» – *You should not lend money to friends.*

Досить яскраве вираження в прислів'ях отримує ознака приватності «розповсюдження і отримання інформації». З точки зору оцінних характеристик засуджуються такі види поведінки:

1) зводити наклеп на інших людей, пліткувати про інших:

«*A talebearer is worse than a thief*» (порівняння наклепника з крадієм).

«*Believe nothing of what you hear, and only half of what you see*» (співвідноситься з концептом брехні).

«*The tongue is not steel but it cuts*» (наклеп порівнюється з фізичними стражданнями).

«*Give a dog a bad name and hang it*» (порівняння з концептом смерті).

2) проявляти надмірну допитливість:

«*Curiosity killed the cat*» (порівняння з концептом смерті).

«*Ask no questions and you will hear no lies (and I will tell you no lies)*» («зрівставлення з концептом брехні).

«*Eavesdroppers never hear any good of themselves*» (натяк – не треба підслуховувати).

«*Fields have eyes and woods have ears; Walls have ears*» (порівняння з концептом наглядю).

Разом з цим позитивно оцінюється допитливість у відношенні до відомих людей: «*A cat can look at a king*» – *Everyone has the right to be curious about important people*. Допитливість також описується як природня якість дітей і не отримує негативної оцінки: «*Little pitchers have long ears*».

В групі прислів'їв з поняттєво-оцінною ознакою «розповсюдження інформації» окремо виділяється ознака «розповсюдження інформації про себе». Три відібрані паремійні одиниці відрізняються негативною конотацією при різному ступені метафоризації, при цьому дві паремії мають форму конкретних приписів: «*Never tell tales out of school*» та «*You should not wash dirty linen in public*». Третя одиниця – «*It is an ill bird that fouls its nest*» – також негативно оцінюється розповсюдження людиною приватної інформації про саму себе.

Група паремій, пов'язаних з ознакою «особистої території» представлена чотирма одиницями, в значеннях яких є такі характеристики:

1) позитивно оцінюється недоторканність житла і в більш широкому сенсі особистої території людини: «*A man's home is his castle*»;

2) негативно оцінюються (концепт «гості»):

а) тривалі візити («*Visitors and fish stink after three days*»);

б) постійні візити («*A constant guest is never welcome*»);

в) візити без попередження («*A surprise guest brings unrest*»).

До менш детально представлених груп відносяться паремії, в яких «приватність» конкретизується наступними поняттєво-оцінними ознаками:

1) «Секретність». Негативно оцінюється прагнення заволодіти секретною інформацією: «*Let the sleeping dogs lie*»; прагнення втрутитись у приватні взаємовідносини між двома людьми: «*Two is a company, three is a crowd*»;

2) «Свобода». Негативно оцінюється залежність, підпорядкування: «*No man likes his fetters, be they made of gold*» (порівняння концептів свободи та замкнутості);

3) «Ввічливість». Позитивно оцінюється такт та ввічливість: «*An ounce of discretion is worth a pound of wit*»; «*Civility costs nothing*» (порівняння концептів ввічливості та мудрості);

4) «Марносластво». Негативно оцінюється пихата та гордовита манера поведінки: «*Pride goes before a fall*».

Висновки. Розглянутий у даній статті пласт паремійного фонду англійської мови дозволив зробити наступні висновки про вираження поняттєво-оцінних ознак концепту «приватність» прислів'ях. Проведений аналіз на основі інформації взятої зі спеціальних лінгвокультурологічних, довідкових, лексикографічних джерел, сучасних двомовних тлумачних словників показав, що найчастотніше «приватність» репрезентована в групах парамеологічних одиниць, які втілюють поняттєво-оцінні ознаки «втручання в сторонні справи», «взаємовідносини між людьми», «розповсюдження інформації», «свобода», «секретність», «ввічливість», «марнотратство».

Перспективним є дослідження концепту «приватність» з погляду його польової структури, виявлення його ядерної і периферійної частин.

Література:

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 389 с.
2. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ, Восток-Запад, 2007. – 315 с.
3. The Concise Oxford Dictionary of Proverbs. – 3rd ed. / Ed. by J. A. Simson. – Oxford Clarendon Press, 1982. – 265 p.